

DE UDØDELIGE

Fire aber

*Nej tre aber og skolebestyrelsesmedlem Jann
Worm Nej nej Tre aber og maler Per Johan
Svendsen i skolens nordgang*

Mens skolens elever var i fuld gang med at forevige nutiden, gik kunstnerne i gang med at fremkalde fortiden indendørs. For enden af skolens nordligste gang indfandt en ganske fjern fortid sig således pludselig, og her fortæller en fortidsfantasi nu om urmenneskets verden. Ingen ved præcis, hvordan her så ud før istiden, og derfor opfordrer kunst- og kulturgruppen Syntese børnene og alle andre dagdrømmere til at fantasere videre i det udefinerede og tagede univers, hvor alt kan gemme sig i det høje græs.

Lidt længere oppe ad gangen anes konturerne af trolden fra Fensholt, og hans store næve er brudt gennem muren for at kaste endnu en sten, der er landet i gangens modsatte side. Tydeligt mærket

*Laurie Grundt maler - I har
jo en fantastisk historie her på
egnen. I bader i bogstaveligste
forstand i flinteredskeer.*

*Steffan Herrik i gang med at
give skolen en ekstra hånd*

af troldefingrene. Det fortælles, at der i fordums tid boede en trolde i Fensholt, hvor han morede sig med at kaste sten i havet. En af stenene ramte lidt ved siden af og landede således på marken lidt derfra. Stedet blev opkaldt efter stenen og kom til at hedde Fensten. Stenen, der er

udstyret med skålemærker, har tidligere været centrum for overnaturlige kræfter, og der er sågar observeret spøgeri ved stenen for ikke så længe siden. Men måske kom stenen slet ikke fra Fensholt. Måske kom den fra Fyn. Fensten er tidligere opført i Valdemars Jordbog som Phynsteen, så måske sad den store trolde på Phyn (Fyn) og kastede sten i havet derfra. En enkelt fik så lidt for meget fart på og fór over vandet til Jylland. Måske

Mens stenens, og dermed Fenstens, oprindelse fortaber sig i det uvisse med gode muligheder for at digte videre, så er det ganske sikkert, at havet mellem Samsø og Hou tidligere har været hjemsted for underskønne havfruer med fagre brystmål. Havfruernes skønhed og brystmål kan nu beundres på skolens nordvæg, hvor den skællede hale slår smæld ud gennem døren, og det tangagtige hår fletter

STEEN KRARUP JENSEN I ARBEJDE I HØJ SKOLE

Tegning Laurie Grundt

sig langs væggen. Ifølge overleveringerne tillægges Bjørnkjærs endeligt netop en havfrue. Det fortælles, at folkene på borgen Bjørnkjær havde fanget en havfrue, som blev sat i et kar ude i køkkenet. En dag opstod der spektakler mellem havfruen og kokkepigen. Kokkepigen tog en spand vand og hældte over havfruen, der i

*Ma man det?
Pedel Aksel Møller i gang med
at gennembryde skolens mur.
Senere kravlede sørøverne ufor-
sigtigt og dumdristigt igennem
fra den anden side*

arrigskab greb en brændende kæp, som hun slog efter kokkepigen med. I tumulten kom havfruen til at antænde borgen, der brændte ned.

På overleveringens overdrev findes også historien om de fæle sørøvere og den modige jomfru, der i kampen for at redde sin fars mølle fra at falde i hænderne på

*Flemming Vincent maler -
Billedkunst overfører en følelse
en tanke en ide, et budskab -
direkte og uden ord fra sjæl til
sjæl, derfor kan den være far-
lig/ubekvem for den til enhver
tid siddende magtelite*

*Den snarradige jomfru og
maler Flemming Vincent i tæt
samarbejde om at gøre det af
med en af søroverne*

søroverne halshuggede dem én for en. I bogen »Fra Norsminde Fjord til Uldrup Bakker« lyder fortællingen sådan »Et gammelt sogn fortæller, at der i Bjørnkjærs velmagtsdage lå en mølle ved indsejlingen fra havet til slottet. En gang gik et søroverskib herop og forsøgte at plyndre møllen. Møllerens datter, en ganske ung

jomfru, var ene hjemme. Da hun så det fremmede fartøj nærme sig, blev hun grebet af en pludselig angst for overfald, og slog skyndsomt alle skodder og luger til, så møllen var utilnærmelig på et eneste lille smuthul nært. Dette, der ikke var større, end at en mand måtte anvende al sin snilde for at skyde sig igennem, blev snart opdaget af røverne, der nu troede, at det skulle gå glat med at gøre sig til herre over møllen. Den unge jomfru, der fra et udsigtssted havde iagttaget de fremmedes mystiske færd, blev snart klar over, at der forestod et angreb, som måske ville koste hende livet, hvis ikke det lykkedes at spille overmagten et puds. Bevæbnet med sin faders store, tunge sværd stillede hun sig på post ved hullet, og så snart den første røver stak hovedet indenfor, hug hun med al sin kraft til og skilte det fra kroppen. De efterfølgende, der ikke lod sig skræmme af den

førstes uheld, led samme skæbne, og jomfruen reddede på den måde ved sin snarådighed og mod sit eget liv og sin faders ejendom. Da folk kom til, fortæller sagnet, lå der syv hovedløse kroppe svømmende i blod udenfor hullet. Om hele banden her har fundet sit endeligt vides ikke, men det er vel sandsynligt, at banden har været større, men skræmmet ved det betydelige mandefald har opgivet ævret og draget bort igen«. De hovedløse kroppe og de afhuggede hoveder er nu for evigt stedt til hvile på hjørnet mellem glasgangen og skolens nordgang. Her svinger den modige jomfru det store sværd, mens stadig intakte sørøvere afventer deres skæbne lige rundt om hjørnet. At både jomfruen og sørøverne ligner nulevende personer har fra Syntheses side været helt utilsigtet, men sådan blev de, efterhånden som de voksede ud af væggen og op fra gulvet.

Med ryggen vendt mod den snarradige jomfru står Chr. IV nu også i glasgangen, hvor han med sit ene øje skuer ud over sine undersåtters arbejde med at fælde egnens egeskove. På Chr. IV's tid var der anløbsplads i Hou, og herfra udskibedes egetømmeret, som kongen brugte til opbygning af flåden, der hvert år blev

Laurie Grundt gør de første armsving til rydningen af egnens egeskove i skolens glasgang

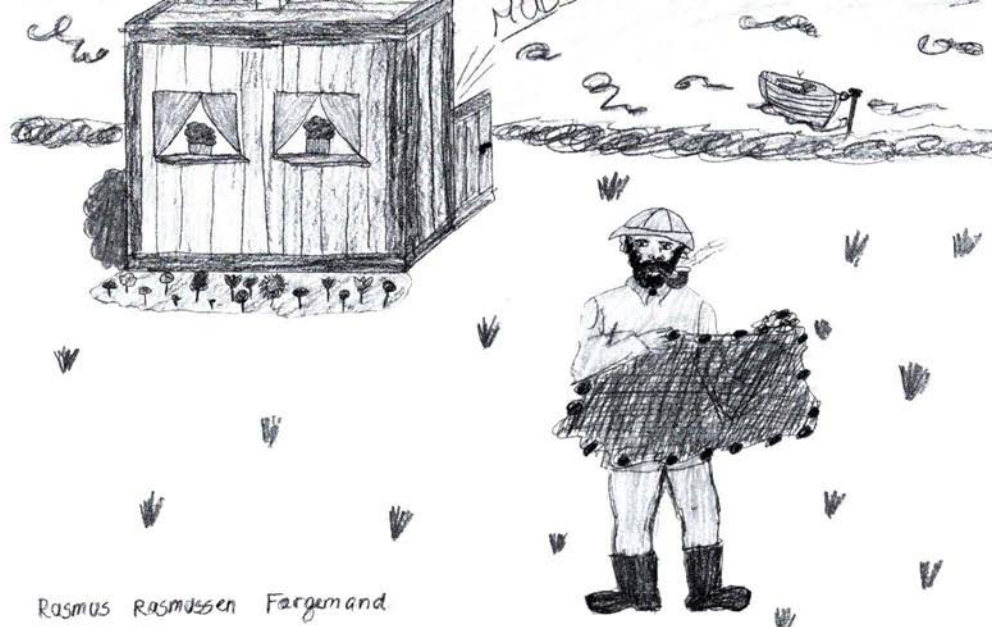

*Laurie Grundt, maler
- Vi i Syntese vil gerne fortælle
noget. Det er ikke fint i kunst-
kredse, der må man ikke for-
tælle noget som helst*

forøget med 20 nye fartøjer. I bogen »En rest af et fiskerleje – begyndelsen til en by« skriver Kaj Henning Jensen »Flere gange i disse år gæstede kongen Hou og logerede hos præsten Knud Olufsen til Gosmer og Ørting sogne. Herfra kunne han følge det tiltagende arbejde med skovningen af tømmeret, fryde sig ved lyden af de knirkende kærre, der duvede af sted med det ene læs tømmer efter det andet til ladepladsen, der var anlagt ved Hou, som den unge ihærdige og bygge-lystne konge havde fundet ideelt som udskibningssted, medens de omfattende hugster her på egnen fandt sted. Hernede på stranden med havlugten i næseborrene mellem stabler af tilhugne duftende 20 tommers egespanter og ihærdigt arbej-dende bønder, der var udskrevet til hugst, følte kongen sig i sit es. Han elskede livet igennem foretagsomhed og byggeri, hvil-

ket vort land bærer smukke vidnesbyrd om. Afskibningen foregik med hjælp fra kongens beordrede bønder i Hads Herred og alle disponible småbåde fra Århus og Samsø, hvormed man udskibede det tilhuggede tømmer fra stranden til de store orlogsmænd, der lå for anker på det dybe vand ud for ladepladsen. Hjemturen gik norden om Samsø til Krabbeløkke Vig ved Bremerholm udenfor København. Efter den tid mistede kongen videre interesse for krongods og skov i Hads Herred og sandet føg år efter år hen over ladepladsen og vinden og havet førte de sidste spåner med sig, og Hou sank atter hen i glemselens tåger.«

Chr IV's interesse for Hou skyldtes saledes placeringen ved havet, hvilket et par hundrede år senere var direkte årsag til, at byen Hou blev grundlagt. Hofjægermester og stamherre til Holme-

Tegning
Anna Simone Goul Møller

gård og Rathlousdal, Viggo von Holstein Rathlou, elskede at spise fisk. Hofjægmesteren havde haft flere fiskere ansat, men dels kunne de ikke fange tilstrækkeligt med fisk, og dels blev de skræmt væk af hofjægmesterens skovfoged, der hav-

de det med at understrege sin utilfredshed med fiskerne, ved at give dem et lag tærsk. Derfor hyrede Viggo von Holstein Rathlou en ung fisker i Nibe. 27-årige Rasmus Rasmussen Færgemann drog til fods afsted fra Nibe og gik den lange vej

til Hou. Her viste han hurtigt sin dygtighed som fisker, og med sine 180 centimeter i højden og 125 kg i drøjden forstod han også at sætte den emsige skovfoged på plads. Kæmpen fra Nibe kom til Hou i 1842, men der skulle gå fire år, inden han fik oprettet kontrakt med stamherren. I 1846 flyttede han så med hustruen Lene, 6-årige Anders, Hans på tre og Christoffer på et år til Fiskerhuset i Hou. Samme år fødte Lene så Christian Martin, der blev Hous første bysbarn. På skolens midtergang har kunstnerne i Syntese skildret, hvordan den stoute fisker, Rasmus Rasmussen Færgemann, pustede liv i fiskeriet og i byen. Flere fiskere kom til, og fangsterne blev overdådige. Ind imellem så store, at fiskene blev gravet ned og dermed brugt som gødning i urtehaverne, hvilket er skildret i gangens første del.

*Før stormen om bord på »Echo«
Maler Flemming Vincent benytter sig af det
stille vejr til at sætte mast og sejl*

Overfor billedet med fiskene, der ender deres dage i havens muld, kæmper det stolte skib »Echo« sig gennem det oprørte hav. Det havde i flere dage blæst kraftigt fra vest og sydvest før vinden den 11 november 1872 pludselig sprang over i nordøst, og vinden tog til til orkan. De vestlige vinde havde presset vandmasserne fra Østersøen op i den Botniske Bugt, og vandet kom efter vinddrejningen væltende tilbage og forårsagede store oversvømmelser ved de østvendte kyster. Utallige skibe forliste og endte som forvredne vragestumper i den voldsomme orkan. Stamhusbesidderen til Rathlousdal, Emil von Holstein, havde i sin kutter »Echo« været et svip i Nykøbing F og var på vej hjem gået til ankers under Fejø. Skipperen var gået i land, og tilbage ombord havde Enevold Sørensen fra Hou overtaget kommandoen. I »Illustreret Tidende«

fortalte Holger Drachmann om Enevold Sørensens heldedag. »Ud på aftenen den 12 begyndte det at blæse op, og kulingen udviklede sig til storm, at skipperen, da han mærkede uråd, straks måtte opgive forsøget på at nå om bord med den lille jolle, som stod til hans rådighed. Sørensen måtte se at klare sig selv. Han var rigtignok familiefader og kunne vel have haft lov til at tage hensyn hertil, men han tænkte først og fremmest på det smukke fartøj, som nu var ham betroet, og han synes, det var synd om en sådan bad skulde forlise. Han gjorde da klar til at tage en dravat, og imidlertid drev han natten igennem for sine ankre. Da det begyndte at dages, fik han øje på land tæt i læ af sig. Det var Lollands nordvestpynt, kantet med frådende brændinger. Nu sprang han til, fik det største af ankrene stukket fra sig, det lille gik af sig selv. Fokken havde

*Steffan Herrik skulptør -
Langt fra alle kan læse
bogstaver, men alle med øjne
kan læse billeder. Derfor vil vi
lave en kæmpe lokalhistorisk
billedbog*

*Steen Krarup Jensen skulptør
- Da jeg i sin tid blev optaget
på kunstakademiet var det
mit forsat kun at ville lave
ting, der kunne sælges i Daells
Varehus Det holdt selvfølgelig
ikke men i Syntese er vi tæt
på arbejdsmetoder og
udtryk som lever op til
det bedste i det forsat*

han klosrebet, og den højste han nu Stor-sejlet blev ligeledes sat, men kun salænge han fik pynten klarer fra sig Da så han nok, at skuden ikke kunne føre så megen dug, den blev næsten tvunget helt under vandet, og masten krummede sig som en bue Han lod da gaflen falde, fik sejlet beslaet, og nu gik det mere støt Frem for at ligge og krydse i ukendt farvand satte han kursen mod åbent hav i Østersøen Han løb langs med Lollands vestkyst forbi Tårs færgested, og kom således tæt under Albu, hvor han blev bemærket af lodserne Nu havde han Østersøen for sig Og her ude, hvor hundreder af stolte sejlere fandt deres grav eller drev i land som vrage, klarede det lille elegante fartøj sig som en måge, der stemmer sig op mod vinden og ryster vingerne, når skummet væder den Da stormen begyndte at tage

af, blev »Echo« atter ført ind under land og kom senere tilbage til sin station ovre ved den jyske kyst (nærmere betegnet Hou) « Enevold Sørensens heltedåd blev berømmet over det ganske land, og hofjægermesteren paskønnede sin sømands dåd ved at bygge et hus (Toldhuset) til ham ved havnen i Hou Da hofjægermesteren den 17. november 1900 satte lys i Hou Fyr, udnævnte han Enevold Sørensen til fyrpasser Enevold Sørensens store og modige bedrift har også inspireret børnehaveklassen, der har lavet collagen med »Echo«, der nu hænger i glasgangens sydlige ende Klassen gik, bevæbnet med poser, på jagt på stranden for at finde byggematerialet Saltvandstørre pinde, skaller, træstykker og tang blev i klasseværelset omdannet til en dramatisk collage På det oprørte hav kæmper »Echo«,

mens fiskene i vandet sender beundrende blikke til det stolte skib og dets søkyndige styrmand

Ved siden af »Echo«s kamp i de fradende elementer på skolens midtergang strider en karavane af heste, slæder og mænd sig over isen med fornødenheder til beboerne på Samsø og Tunø. Øerne var blandt andet is-faste med Hou i 1927, hvor ø-boerne udgik for øl. Ceres-bryggeriet sendte godsvogne med øl til havnen i Hou, hvor den livsnødvendige væske omhyggeligt blev omladet til kane, for at fortsætte den kolde rejse over isen til de tørstende ø-boere.

Midt på gangen har Syntese fantaseret over vikinge-ornamenter, inspireret af gavlfeltet (tympanon) på Gosmer Kirke. Maleriet skildrer den tids kvindeundertrykkelse og mændenes aktiviteter med dels at udbrede kristendomme.

Børnhaveklassen fik beretningen om Enevold Sørensen's dramatiske sejlads med »Echo« læst højt. Udstyret med poser hentede klassen materiale på stranden til collagen, der nu hænger i skolens glasgang.

*Per Johan Svendsen maler
Jeg er helt flad
- men jeg er her*

I forlængelse af tympanon-fantasiaen står soen brud i Gosmer Kirke. Historien om so-brylluppet, der dengang skændede kirken og senere førte til Hou Skoles indenlandske berømmelse, fortælles i bogen »Fra Norsminde Fjord til Ulstrup Bakker« . »I Gosmer Kirke forefaldt der ved en restaurering (hvilket årstal erindrer meddeleren ikke) følgende uhyggelige begivenhed, der i hovedtrækkene erindres således af en tidligere hallingbo. Da arbejderne en dag havde nydt vel rigeligt af »vade varer« fik en af dem pludselig den vanvittige ide, at nu skulde der »være bryllup«. Man fik fat i en so, der udstafferedes som brud, en af svendene agerede brudgom, en anden præst, og de øvrige udgjorde følget, og nu foregik der et optog, der sikkert hører til det mærkeligste, der tænkes kan, men som, da det foregik i kirken, jo måtte betragtes som en uhygge-

lig vanhelligelse af denne. Så vidt blev skandalen drevet, at gerningsmændene blev idømt mange års tugthus. Sagen blev selvfølgelig snart bekendt. De »bryllupslystne« var engagerede af en horsensiansk arkitekt, der ledede arbejdet. Kirken blev først afbenyttet, efter at en ny indvielse havde fundet sted.«

Overfor de bryllupslystne håndværkere på midtergangen forsvinder jernbanen ud i intetheden. Banestrækningen Odder-Hou blev åbnet den 18. juni 1884, men banen nåede ikke at blive 100 år. Rutebiler og lastvogne fjernede efterhånden kundegrundlaget for jernbanen, der, trods stor lokal modstand i Hou, blev nedlagt i 1977. Den sidste afgang fra Hou Station klokken 22.50 den 21. maj 1977 blev fulgt på vej af Hou-boerne. Varmen havde netop den dag afløst forårskulden, og med et stemningsfuldt fakkeloptog tog

Hou afsked med toget. Optoget gik foran toget fra stationen til stoppestedet i byens udkant. Kørestolsbrugerne på Egmont-højskolen stod fra den dag af pludselig uden mulighed for offentlig transport, når de skulle fra Hou. Et af argumenterne for at nedlægge banen var blandt andet, at materiellet og skinnelægget var nedslidt. Dog viste det sig ikke mere slidt, end at skinnerne, efter endt nedbrydning, via Tyskland blev afskibet til Afrika, hvor de efter sigende blev genanvendt - vistnok i Tanzania. Og en del af svellerne endte deres dage i Holland, hvor de blev brugt i digebyggeriet.

For enden af midtergangen har skolen fået en ekstra dør, men i modsætning til dørene på hver side har denne udsigt mod solopgangen over Samsø. Døren og udsigt-

ten har Syntese hentet inspiration til fra den tid, da Hou var udflugtsmal med strandkro og somerpensionat.

Videre er døren ind til lærerværelset nu omkranset af øjne, gabende munde og dristige kroppe. Symboler hentet i det ældre nordiske billedsprog. Kunstnerne i Syntese erindrer fra deres egen skolegang, at døren ind til lærerværelset kunne være særdeles tung at åbne. Erindringerne er nu billedligt overført til døren, der ligner en tønstung egetræsdør fra en borg. Maske fra Bjørnkjær, borgen der måske tilhørte Marsk Stig - eller var det kongen? Mysteriet, om hvem der byggede og herskede på Bjørnkjær, løses sandsynligvis aldrig, ligesom borgens endeligt er så ukendt, at der er frit spil for fantasien. Men tanken falder på ruinen, hver gang lærerværelsesdøren åbnes.

*Flemming Vincent maler -
Sadan som vi bombarderes
med propaganda- og reklame-
billeder, er det mere nødven-
digt end nogensinde at lære
vore børn at forstå og beherske
billeder. Den opgave har skole-
systemet ikke magtet, og det er
på høje tid at gøre noget ved
det.*

*Sløjdlærer Kurt Christensen
rammer en sen nattetime
Laurie Grundts
»Landarbejderstrejke« ind*

Modsat gætterierne om Bjørnkjær er der mere dokumentation at finde om landets første landarbejderstrejke, som Synthese har skildret på et stort maleri i glassgangen. Otto Friis Beck havde i 1892 overtaget forpagtningen af Gersdorffslund. Han var en hard forpagter, der hurtigt satte de mest uduelige arbejdere på

porten, og der opstod efterhånden en del murren i krogene blandt de arbejdere, der var blevet tilbage. Utilfredsheden med både løn og arbejdsvilkår tog til og kulminerede så i sommeren 1896, hvor samtlige arbejdere på Gersdorffslund gik i strejke efter at have fået afvist kravet om et løntillæg på 25 øre. Der blev sat strejkevagter

Mine Arbejdere har i Dag,
ved Høstens Begyndelse, ned-
lagt Arbejdet, brudt Kontrak-
ter, Fæstesedler og Aftaler.
Jeg retter den Opfordring til
mine Kolleger, store og smaa
Agerbrugere her i Egnen, at
de støtter mig i den Kamp,
jeg saaledes ved socialistisk Agi-
tation uden Spor af Anled-
ning fra min Side, er bleven
paatvungen.

Gersdorffslund, den 29 Juli 1896

Beck.

En ung Bondepige

kan lære Mødet min i et mindre hem
ima at sig i ind i Pæd q

Klip fra Odder Dagblad den 29 Juli 1896

Med disse ord begyndte landets første landarbej-
derstrejke. Mine arbejdere har i dag ved høstens
begyndelse nedlagt arbejdet, brudt kontrakter,
fæstesedler og aftaler. Jeg retter den opfordring til
mine kolleger, store og små agerbrugere her i
egnen, at de støtter mig i den kamp, jeg saledes
ved socialistisk agitation uden spor af anledning
fra min side, er bleven påtvungen.

Gersdorffslund den 29 juli 1896 Beck

ved stationen i Hou, men det lykkedes
den ihærdige forpagter at få fragtet hjæl-
pende bønder og landarbejdere hyret i
Århus til garden dels fra stationen i Hal-
ling og senere fra Boulstrup. Hjælp fik
Beck også fra hofjægermesteren Emil von
Holstein-Rathlou, der stillede mandskab
til Beck's rådighed, ligesom godsets fruer
gik i marken for at binde neg. Og det lyk-
kedes Beck at få høsten i hus på trods af
strejken. Senere slap arbejderne for
fæstesedlerne, og senere igen blev lønnen
hævet.

Overfor de strejkende landarbejdere
og de arbejdende fruer har en fantasihest
gennembrudt skolens glasvæg. Her er et
drabeligt hestehoved vokset frem fra en
knap 100 kg tung egetræsklods. Egetræet
stammer fra Hou Bådebyggeri. Træet
skulle have været brugt som køl, men da
bådebyggeriet nu er lukket, har træet i

Ole Kruse billedhugger - Jeg
har gennem arbejdet med
historien lært meget om mig
selv - og heste især. Det viste
sig, at jeg kunne meget mere,
end jeg selv troede. Mine
grænser er bestemt blevet flyttet
i forhold til mine tidligere
arbejder.

*En egetræsklods på små
100 kg blev efterhånden til et
drabeligt hestehoved
formet og skabt af
billedhugger Ole Kruse*

stedet fundet vej til projektet »Herfra min verden går«, som et vidnesbyrd om, at byen også har stolte badebyggertraditioner. Efter utallige timer under hammer og stemmejern har egetræsklodsens i billedhugger Ole Kruses hænder fået nyt liv. Og hesten, der nu står både inden- og udendørs, kunne ifølge Syntese ligeså godt have været et skib. Men skibene fin-

Hestehovedet forankres solidt i skolens bærende konstruktion. Hvad mon holder længst?

des stadig i rigt mål i haven, hvorimod hestene og ringridere er blevet sjældnere.

For enden af skolens sydgang har den ensomme påfugl, der endte sit smukke liv på Gersdorffslund i et trafik-uheld, fået selskab. En fantasifugl, hvis skønhed lader

meget tilbage at ønske, kigger nu mistroeligt på påfuglens spraglede festdragt. Eller er det nu en fugl, der gør påfuglen selskab? Det er måske en trold, der prøver at fortælle fremtiden at »Herfra min verden går«.

*Jonas Brinks skitse til
ringrideren i
skolegården/glasgangen.*